

מתניתין:

האומר: "הריני נזיר כשער ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים", הרי זה נזיר לעולם. (1)

כלומר, קיבל עליו נזירות כמספר שערות ראשו, או כעפר הארץ, וחול הים, וכיון שהן רבות מאד, נמצא שהוא נזיר לעולם. (2)

ומביא קרבנות נזיר, ומגלח את שערות ראשו, אחת לשלשים יום, כי כל שלשים יום גמר נזירות הוא.

ומשום שאותו תנאי שאמר "חוץ מאלו", תנאי שלא לצורך הוא, שהרי ממילא אינם בכלל המכירה, אלא ודאי כוונתו היא, שהוא משאיר לו את אלו עם הדרך לילך אליהם.

ואף בעניננו, כיון שהוסיף לומר "יום", כוונתו היא לחלק את קבלתו לשנים, קבלה אחת על נזירות שלשים יום, וקבלה שניה על נזירות של יום אחד, והיות ואין נזירות פחותה משלשים יום, הרי הוא נזיר שתיים. (4)

בהם "מקצת היום ככולו", ואם כן אף כאן יש לומר שאם היה אומר "הריני נזיר שלשים ואחד יום" היינו אומרים "מקצת היום ככולו", ולכן אמר "שלשים יום" דשלמים בעי, "ויום אחד" גם כן שלם כמו הנך שלשים, אבל לא כיון לנזירות אחרת, ראה שם.

ואולם, לפי המבואר לעיל [ה ב] בהערות בדעת הרמב"ם, שבכל נזירות מפורשת אין אומרים "מקצת היום ככולו", ושלא כפירוש התוספות באומר "הריני נזיר שלשים יום" [וכן מבואר במאירי, הובא לעיל בהערות], אם כן לדעת הרמב"ם עצמו אין מקום לקושייתו.

1. בתוספות לעיל ז ב ד"ה וליהוי ובד"ה הריני גורסים: "הריני נזיר כשער ראשי וכו' הרי זה נזיר לעולם", ולא כגירסתנו "נזיר עולם".

2. א. הטעם בזה נתבאר לעיל ז א בסוגיית הגמרא.

ב. כתב הרא"ש: והא מספקא לי אם ירצה לעמוד בנזירותו בלא הבאת קרבן זמן גדול, ורק שלא יעבור בכל תאחר על קרבנות שנתחייב אם הרשות בידו, מידי דהוה אנזירות שהשלים ימי נזירותו שיכול להשהות קרבנותיו ובלבד שלא יעבור בכל תאחר, או דילמא כיון שקיבל עליו

נזיר שלשים יום ואחד" שאינו נזיר אלא אחת, וזה הוא לכאורה חידוש יותר גדול מדברי רב שאמר "הריני נזיר שלשים ואחד יום", דזה הוא פשיטא שאינו נזיר אלא אחת.

4. כתב הרמב"ם [נזירות ג ח]: "הריני נזיר שלשים יום ויום אחד, הרי זה נזיר נזירות אחת", ותמהו עליו: כי מאחר שפסק כרבי עקיבא, היה לו לפסוק שהוא חייב בשתי נזירות, וראה בזה במאירי, בלחם משנה, בקרן אורה, ב"אור שמח", בחידושי רבינו מאיר שמחה [בדף יא] ובדברי הגרי"ז.

והגרמ"ד סולובייצ'יק שליט"א, העיר, דיש לומר דאכן רב בהכרח סובר כרבי עקיבא, אבל אין מרבי עקיבא הכרח לדברי רב, כיון דיש לחלק בין מכירה שאינה צריכה "ביטוי שפתים", לנזירות שאינה חלה אלא על ידי ביטוי שפתים, ויש לומר דאומדנא יש כאן, אבל "ביטוי שפתים" אין כאן.

ב. ובחידושי רבינו מאיר שמחה העיר, שלפי המבואר לעיל [ה ב] באומר "הריני נזיר שלשים יום" שאין אומרים בה "מקצת היום ככולו", כיון שיתר בלשונו לומר "שלשים יום", [שהוא שפת יתר, מאחר שסתם נזירות שלשים יום], בהכרח שכוונתו לומר שיהיו שלמין ולא נאמר

רבי אומר: אין זה מגלח אחת לשלשים יום, כי משמעות דבריו היא נזירות אחת ארוכה, שימיה כמספר שערות ראשו, ואם כן אינו יכול לגלח באמצע הנזירות.⁽³⁾

ואיזהו מגלח אחת לשלשים?

באיזה לשון יאמר ויתפרשו דבריו כקבלת מספר רב של נזירויות?

האומר: הרי עלי נזירות [נזירויות] בשער ראשי, וכעפר הארץ, וכחול היב.

וממשיך התנא של המשנה:

ואם היה לפניו בית ריקן או קופה ריקנית, ואמר: "הריני נזיר כמלא הבית" או "הריני נזיר כמלא הקופה".

בודקין אותו לדעת למה התכוון בדבריו.

אם אמר: נזירות אחת גדולה נזרתי, נזירות אחת בלבד נזרתי, ומה שאמרתי "מלא הבית" או "הקופה" לא נתכוונתי אלא לומר ש"אריכא לי מילתא כאילו הייתי מקבל עלי נזירויות כמלא הקופה" —

הרי זה נזיר שלשים יום.⁽⁴⁾

ואם אמר: סתם נזרתי.

הרי יש לנו להסתפק בדבריו, ואנו רואין את הקופה [מספק]⁽⁵⁾ כאילו היא מלאה גרעינים קטנים של חרדל, והרי הוא נזיר כל ימיו.

ודינו תלוי במחלוקת רבי וחכמים.

לדעת חכמים: הרי הוא בספק שמא הוא חייב נזירויות הרבה כמנין גרעיני חרדל שיש בהם למלאות את הקופה.

לדעת רבי: הרי הוא בספק נזיר של נזירות אחת ארוכה.

ואם אמר: "הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני", הרי זה נזיר כמספר ימי הליכה מכאן ועד מקום פלוני.

ולכן, אומדין כמה ימים של הליכה יש מכאן עד מקום פלוני.

אם פחות משלשים יום של הליכה יש מכאן

נזיר עולם — לדעת רבי — ויכול לגלח אחת לשנים עשר חודש כמו נזיר עולם, וכן הוא במאירי, אבל מדברי התוספות אין נראה כן, וכמו שכתב ב"ארזי הלבנון" אות קנ בשם האחרונים.

4. ב"ארזי הלבנון" אות קנה הביא בשם המפרשים, שהטעם שבדקין אותו רק כאן ולא בשאר לשונות שאומר, הוא לפי הכרעת חכמים במשמעות הלשון.

5. כן מבואר בגמרא.

נזירות כל ימיו חייב הוא להשלים נזירות זו מיד ולהתחיל אחרת, והדעת נוטה כך, כיון שכל ימיו הוא מחוייב בנזירות, אין לו לאחר מלהשלים כל מה שיוכל.

וכתב הקרן אורה, שכל ספיקו של הרא"ש הוא לשיטתו [בנדרים ד א] שאינו עובר בכל תאחר על קרבנותיו עד שלש רגלים, אבל לשיטת התוספות בנדרים [שם], לדעת הקרן אורה שאינו יכול לאחר קרבנותיו כלל, וצריך להביאם מיד, אין מקום לספיקו של הרא"ש.

3. לדעת הרמב"ם בפירושו המשניות, הרי הוא

שנינו במשנה: הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה, ואם אמר סתם נזרתי **רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל**, ונזיר כל ימיו [לדעת חכמים נזירויות הרבה, ולדעת רבי נזירות אחת ארוכה]:

ומקשינן: **ואמאי** נזיר הוא כל ימיו?!

וליחזייה [נראה את הקופה] **כאילו** היא **מלאה קשוואין ודלועין**, שהן גדולים ומספרם מועט באופן יחסי, או אפילו מלאה בצק, ותיהוי ליה **תקנתא** [תהיה לו תקנה] שלא ימנה אלא נזירות אחת, כי שמא למילוי בבצק מתפרשים דבריו?!

ומשום שסברא היא שאין אדם מכניס את עצמו לדבר שספקו חמור מודאי.⁽⁹⁾

והרי אם היה ודאי חייב נזירות כמלא הבית גרעיני חרדל, היה מונה בכל פעם שלשים יום, ומביא קרבנות ומגלח. ואילו במצב של ספק, הוא לא יגלח אלא פעם אחת לאחר שלשים יום — לדעת חכמים החולקים על רבי — ושוב לא יגלח.

שהרי אחר הגילוח הראשון הרי הוא בספק,

ועד מקום פלוני, הרי זה נזיר שלשים יום, כי אין נזירות פחותה משלשים יום.

ואם לאו, אלא יש מכאן ועד מקום פלוני יותר משלשים יום, הרי זה נזיר נזירות אחת ארוכה **כמנין הימים** שמכאן עד מקום פלוני.

ואם אמר: "**הריני נזיר כמנין ימות החמה**",⁽⁶⁾ היות ואמר "כמנין", משמע שימנה מנין נזירויות כמספר ימות החמה בשנה —

והרי זה מונה נזירות הרבה **כמנין ימות החמה** שבשנת חמה.⁽⁷⁾

אמר רבי יהודה: אכן כך הוא הדין שהוא מונה מספר נזירויות כימות השנה, ולא נזירות אחת כמספר ימות השנה.

שהרי **מעשה היה** באדם שאמר "הריני נזיר כמנין ימות החמה", וחייבהו חכמים למנות שס"ה נזירויות כמנין ימות החמה שבשנה, **וביון שהשלים אותן, מת**.⁽⁸⁾

גמרא:

אחרונים, שיתכן וכוונת רבי יהודה לומר שבזכות נזירותו לא מת עד שהשלימן.

9. לשון התוספות הוא: "וקצת קשה דהאיך ניקיל עליה מספק?! ויש לומר דהתם תנן במסכת טהרות ספק נזירות להקל", ושוב כתבו "אבל הכא קס"ד דאין אדם מכניס עצמו לדבר שספקו חמור מודאו וכו'", וכמו שכתבו בסוף כן משמע מתירוץ הגמרא, ואולם צריך ביאור, שדבריהם נראים כסותרים זה את זה, [וראה בגמרא נדרים יט א].

6. בפשוטו נראה בדברי התוספות שהם גורסים "ימות השנה", ואכן יש גירסא כזו במשניות, אלא שב"ברכת ראש" הוכיח מדברי התוספות שהם גורסים כגירסתנו.

7. בגמרא יתבאר שרבי חולק אף על זה, ולדעתו נזירות אחת ארוכה היא כמנין ימות החמה, ואולם יש תנא הסובר כרבי בינו הראשון, ואינו מודה לרבי במחלוקתו כאן על חכמים.

8. ב"ארזי הלבנון" אות קנה הביא בשם

היות שספק נזירות להחמיר, ואולי היה באותו כרי מאה כור כאשר דיבר. (11)

ואף שספיקו חמור מודאו, שאם ייטמא (12) נמצא שהוא ספק נזיר טמא, ואין לו תקנה, כי אינו יכול להביא אשם טמא, כי שמא לא היה בכרי מאה כור, ונמצא האשם שהוא חולין בעזרה.

רבי יהודה מתיר, שספק נזירות להקל, היות וספקו חמור מודאו, ואין אדם מכניס את עצמו לדבר שספקו חמור מודאו, ובהכרח שכוונתו היתה שלא יהיה נזיר אלא אם כן יימצא שאכן היה בכרי מאה כור.

הרי שנחלקו תנאים בסברא זו, האם אדם מכניס עצמו לדבר שספקו חמור מודאו.

ולדעת רבי שמעון, אדם מכניס את עצמו

אם הוא חייב הוא לנהוג נזירויות רבות, או אינו חייב כלום. ולכשינהג מספק את הנזירות השניה, הוא לא יוכל לגלח, כיון שאינו יכול להביא קרבנות, כי שמא אינו נזיר וקרבנותיו חולין בעזרה הן. וכל נזיר שאינו מביא קרבנות, אינו מגלח את שעריו. (10)

אמר חזקיה: הלכה זו של משנתנו, במחלוקת תנאים היא שנויה, ומשנתנו בשיטת רבי שמעון היא, דאמר: אדם מכניס את עצמו לדבר שספיקו חמור מודאי.

דתניא: האומר "הריני נזיר על מנת שיהא [אם יש] בכרי הזה מאה כור". ואחר שנדר, הלך, ומצאו שנגנב או שאבד הכרי, ושוב אין יכול לידע כמה היה בו.

רבי שמעון אוסר אותו בכל דיני הנזירות,

11. וכדי לצאת מידי ספק, קודם שיתחיל למנות נזירות, יאמר: אם היה בכרי מאה כור והריני נזיר מדיבורי הראשון, הנה אשלים נדרי ואביא קרבנותי, ואם לא היה בכרי מאה כור, ואם כן לא היה בדבורי ממש, הריני נודר בנזיר מעכשיו, ויהיה נזיר שלשים יום ויביא קרבנותיו, ואין כאן חולין בעזרה, שהרי הוא נזיר או מדיבורו הראשון או מדבורו השני. כן כתבו התוספות; ולכאורה אף במשנתנו יעשה כן, כיון שמסתפק הוא אם חייב בנזירות אחת או בכמה נזירויות, ויקבל על עצמו כמה נזירויות, ואולם מדברי התוספות לא משמע כן, וצריך תלמוד.

12. קודם שהתנה שהוא מקבל על עצמו נזירות בכל אופן.

10. א. ראה בר"ן נדרים יט א ובתוספות שם, למה אינו יכול להביא עולה ושלמים ולגלח עליהם.

ב. כל זה אינו אלא לחכמים, אבל לרבי אין ספיקו חמור מודאו מטעם זה, שהרי רבי מחמיר כאילו היה זה ודאי שנזירות אחת ארוכה קיבל עליו, ואולם סוגיית הגמרא בהמשך מוכחת שאף לרבי ספיקו חמור מודאו, וראה מה שנתבאר בזה בהערות לקמן בשם החזון איש.

ג. המאירי הוסיף ביאור: שהרי יכול להתנות שאם לא חל עליו נזירות, הרי הוא מקבל עליו נזירות כל שלשים יום, ויכול להביא קרבנותיו ולגלח, אלא שמכל מקום ספיקו חמור מודאו, שמא ייטמא קודם שיתנה ולא יוכל להביא אשם, ראה שם; וכעין זה כתבו התוספות בהמשך הסוגיא לענין מאה כור בכרי, ולשונם משמע שכאן אין צריך לזה, וצריך תלמוד.

ליה לנזירות] ודאי שנזירות אחת קיבל על עצמו, כי אין לנו צד של ספק שמא אינו חייב בנזירות כלל, שהרי אף אם מתפרשים דבריו כמלא הבית בצק, סוף סוף נזירות אחת קיבל עליו —

ומעתה, במאי הוא יוכל לסלוקיה מיניה, איך הוא יסתלק מן הנזירות?

הרי ממה נפשך הוא נכנס לנזירות, ולפי הצד שדבריו מתפרשים מלא הבית גרעיני חרדל הרי הוא קיבל עליו נזירות אחת ארוכה — וכדמפרש ואזיל, שלדעת רבי נאמר תירוץ זה — ואנו מסתפקים שמא לא יצא עדיין מנזירותו שודאי נכנס בה. וכל כי האי גוונא הרי הוא בנזירות.⁽¹³⁾

כי מאחר שהתחיל לנהוג בנזירות שהוא חייב בה ממה נפשך, ויש לנו ספק שמא עדיין לא יצא מידי נזירותו כי לנזירות ארוכה נתכוין, בכי האי גוונא אף שספיקו חמור מודאי, חייב הוא להמשיך לנהוג בנזירות מספק.

ותמהה הגמרא: אמאי לא, למה אינו יכול להסתלק מן הנזירות —

ליחזיה לקופה, למה לא נראה את הקופה כאילו מלאה קשואין ודלועין, או אפילו מלאה בצק, ותיהוי ליה תקנתא, ותהיה לו תקנה?!?

לדבר שספיקו חמור מודאו, שאם לא כן היה לו לומר כסברת רבי יהודה, שלא נתכוין זה להיות נזיר אלא אם ימצא בודאי שמאה כור יש בכרי.

ומשנתנו, בשיטת רבי שמעון היא.

רבי יוחנן אמר, לפרש את משנתנו שבאומר "הריני נזיר כמלא הבית" הרי הוא נזיר כל ימיו, ואין אומרים כיון שספיקו חמור מודאו לא יהא זה נזיר אלא אחת —

אפילו תימא, ביכולתך לומר שמשנתנו היא אפילו בשיטת רבי יהודה, הסובר שאין אדם מכניס את עצמו לדבר שספקו חמור מודאו. כי יש חילוק בין דינו של רבי יהודה בכרי, למשנתנו:

התם, בכרי שאבד — לא נחית ליה לנזירות [לא ירד זה לנזירות].

דהיינו, אין אדם מכניס את עצמו לדבר שספקו חמור מודאו אלא במקום שיכולים אנו לומר שמתוך כך לא קיבל עליו נזירות כלל. וכגון בכרי, שאנו אומרים, כיון שספקו חמור מודאו, לא נתכוין זה להכנס בספק כעין זה, ולא היתה כוונתו שיהיה נזיר אלא אם כן יהא ברור לו כשיבדוק את הכרי שיש בכרי הזה מאה כור.

אבל הכא, גבי נזיר כמלא הבית, הרי נחית

13. א. נתבאר על פי לשון הגמרא, ואולם לפי ביאור החזון איש בסברת הגמרא, נזכרו דבריו בהערה שבהמשך, אין עיקר כוונת הגמרא כפי שנתבאר.
ב. לפי תירוץ זה של הגמרא נמצא, שאף לפי

רבי יוחנן צריכים אנו לפרש את משנתנו כרבי שמעון, שהרי משנתנו לא אתיא דוקא כרבי, אלא הובאה מחלוקת בזה, ואם כן אף פיסקא זו ד"מלא הבית" אתיא גם כחכמים, וזה אי אפשר לפרש אלא כרבי שמעון.